

शाल

सौ. मीना गरीबे (जैन)
अकोला.

सकाळची वेळ होती. नंदा घड्याळाशी शर्यत लावून पटपट कामे उरकत होती. तिच्या सासूबाईची देवपूजा सुरु होती. सुरेल आवाजात भक्तांबर स्तोत्र म्हणत होत्या. ते सुर स्वयंपाकघरात कामे करणाऱ्या नंदाच्या कानापर्यंत येत होते. तेवढ्यात कोणत्यातरी उमेदवाराचा प्रचार करत फिरणारा अँटो रिक्षा तिच्या घरासमोर येऊन थांबला. त्यावर कर्कश्य आवाजात लावलेली प्रचार गीते वाजत होती. मध्येच कॅसेट बंद करून, देशाच्या कल्याणाकरीता अमूक तमूक उमेदवाराला मते द्या असे त्या रिक्षातील उद्घोषक ओरडत होता. 2/3 मिनीटांनी रिक्षा घोषण देतच पूढे निघून गेला. एकदम शांत शांत वाटले. परत भक्तांबराचे सूर कानावर येऊ लागले. पण आता नंदाच्या सासूबाई एकच ओळ तीनतीनदा म्हणत होत्या. रिक्षाच्या गोंधळामुळे एरवी तोंडपाठ असलेले स्तोत्र त्यांना विसरल्या सारखे झाले होते.

तेवढ्यात वर्तमानपत्र हातात घेऊन समीर स्वयंपाकघरात आला.

“आई ! रविवारी आपल्या बाजूच्या मैदानावर सोमसुंदरजींची सभा आहे बघ. गच्छीवरुनच ऐकू येईल सगळे.”

“हो कां ! सोमसुंदरजी किती छान बोलतात नाही ? मला तर किती दिवसापासून त्यांचे भाषण एकण्याची इच्छा होती.” छोटी मध्येच बोलली.

“अरे, मग आता इथेच हेलीपॅड बनवतील नाही ? मागे नाही का इंदीरा गांधी आल्या होत्या भाषणासाठी, तेव्हा बनविला होता.” नंदा म्हणाली.

“बहूतेक तर हेलिकॉप्टरनेच येतील ते. कारण त्या दिवशी पूर्ण विदर्भीत दौरा आहे त्यांचा !” समीर म्हणाला.

❖❖❖

रविवारला 5/6 दिवस वेळ होता. पण बाजूच्या मोठ्या मैदानावर अधून मधून तुरळक लोक, पार्टीचे कार्यकर्ते दिसायला लागले. दुपारी कपडे आणायला नंदा गच्छीवर गेली तर हातात ठोपली आणि झाडू घेतलेले 10/12 लोक, काही पार्टीचे कार्यकर्ते मैदानावर उभे असलेले दिसले.

नंदाच्या घराच्या बाजूलाच एक मोठे मैदान होते. एक सवा लाखाचा जनसमुदाय त्या मैदानावर सहजपणे सामावून जाई. त्यामुळे निवडणुकीच्या काळात अनेक मोठमोठ्या राजकीय नेत्यांचा विशाल प्रचार सभा त्या मैदानावर होत. इंदिरा गांधी, शरद पवार, जयप्रकाश नारायण, शरद जोशी यासारखे अनेक दिग्गज तेथे येऊन गेले होते. मैदानावरील क्रिकेट क्लबच्या गच्छीवर व्यासपीठ तयार झाले की त्याचे तोंड नंदाच्या घराकडे च होई त्यामुळे गच्छीवरुनच सगळे बघायला मिळे.

मैदानाच्या एका कोपच्यात गेल्या 2/3 महिन्यांपासून तीन झोपड्या दिसू लागल्या होत्या. गाडगे मडके आणि चिंध्याचपाठ्या घेऊन दोन-तीन संसार तीथे उभे झाले होते. 2/4 लहान कच्चीबच्ची उघडी नागडी त्या झोपड्यांच्या आसपास खेळतांना नंदाला नेहमीच दिसत. एका तान्ह्या मुलाच्या रडण्याचा आवाज भिंतीपलीकडून सतत येई. संध्याकाळी काही अन्न उरले की नंदा प्लॅस्टीकच्या पिशवीत घालून कंपाऊंड वरुन आवाज घेऊन त्या मुलांना घेऊन टाकी.

त्या झोपडीतील लोकांशी त्या कार्यकर्त्याचे काही बोलणे सुरु होते. मोठमोठ्याने बोलण्याचा आवाज येत होता. पण काय बोलत होते ते कळत नव्हते. नंदा थोडावेळ गच्छीवर उभी राहिली पण 4 वाजत आले होते. आता संध्याकाळच्या स्वयंपाकाची सुरुवात करणे भाग होते. कारण तिच्या सासूबाई अगदी पाचलाच जेवायला बसत. त्यामुळे कपडे घेऊन ती भराभर खाली आली.

❖❖❖

संध्याकाळची जेवणे आटपून ती रोजच्या प्रमाणे सहजच गच्छीवर आली तर दोन तासापूर्वी उभ्या असलेल्या झोपड्या उखडून पडल्या होत्या. अजूनही तिथे काही कार्यकर्ते उभे होते. त्यांच्या जोडीने आता तिथे दोन पोलिसही उभे होते. झोपडीतील बायका माणसे सामान आवरत होती. छोटी पोरे त्यांना मदत करीत होती. एका खाटेवर ते तान्हे पोर किंचाळून रडत होते. बाजूलाच त्याची आई डोक्याला हात लावून बसली होती. त्या झोपड्यांचे उधवस्त रूप नंदाला पाहवले नाही. आणि त्या तान्ह्या पोराच्या रडण्याचा केविलवाण आवाज तिला ऐकवेना. त्यामुळे ती गच्छीवर जास्त वेळ थांबलीच नाही.

❖❖❖

दुसऱ्या दिवशी सकाळी नंदाला जाग आली. तेव्हा अजून उजाडायचेच होते. नंदाने रोजच्या सवयीप्रमाणे उशी खालून माळ काढली. आणि ती माळ जपायला बसली. हा तिचा रोजचाच दिनक्रम होता. कारण एकदा खाली जाऊन कामाला लागले की तेवढी शांतता तिला लाभत नसे. त्यामुळे सामायिक आठोपूनच ती पलंगावर खाली उतरे.

सामायिक आठोपल्यावर तिने गच्छीचे दार उघडले. दार उघडले की समोरच पूर्व दिशा येई. समोरचे सगळे आभाळ गुलाबी, केशरी झालेले दिसे. सूर्य अजून उगवायचाच असे. सकाळच्या वेळी गुलाबी, केशरी रंगात न्हायलेली ती पूर्व दिशा बघायला नंदाला खूप आवडे. एक दोन मिनीटे ती ते मनोरम दृश्य बघत राही. जणू तो कोवळा, गुलाबी केशरी रंग ती आपल्या डोळ्यात मनात भरून घेई. त्या कोवळीकीच्या दर्शनाने तिला प्रसन्न वाटे.

आजही तिने दार उघडले आणि दार उघडता क्षणीच तिला

कालच्या उद्घस्त झोपड्यांची आठवण झाली. झोपड्यातील जीवांचे काय झाले असेल या विचाराने ती गच्छीवर आली. आणि बघते तर काय, काही अंतरावर त्या झोपड्या पुन्हा उभ्या राहिल्या होत्या. रात्री उद्घस्त झालेले ते संसार त्या राकट हातांनी पून्हा रात्रीतून उभारलेले होते. आता सध्या तिथे जाग नव्हती. रात्रभर कष्टलेले, थकलेले जीव अजून जागले नव्हते. नंदाच्याही नकळत तिच्या मनाने एक समाधानाचा निश्वास सोडला आणि तिची पावले जिना उतरु लागली.

आता हळूहळू बाजूच्या मैदानावरची धामधूम वाढायला लागली. जिथे झोपड्या होत्या त्या जागेवर हेलिपॅड बनविण्याचे काम सूरु झाले. जागा समतल बनविण्यासाठी पाणी मारून रोलर फिरविण्यात आला. त्या टणक झालेल्या जागेवर शेणाने सारवुन सारवुन जागा गुळगुळीत बनविण्यात आली. इंग्रजी H आकाराचे चिन्ह त्यावर पांढऱ्या अक्षरात शोभून दिसू लागले.

नंदाकडे ही सतत सभेच्या विषयावरुन चर्चा सूरु असायची. एक दिवस एक छानशी उबदार शाल घरात येऊन पडली.

“शाल कशाला आणलीत?” नंदाने विचारले.

“अंग, बघू जमल्यास शाल आणि पुष्पगुच्छ मी देईन सोमसुंदरजीना!” श्रीनिवास म्हणाले.

“बाबा! मी छान आपल्या घरच्याच गुलाबांचा पुष्पगुच्छ तयार करीन बरं!” छोटी उत्साहाने म्हणाली.

“आता नक्की करशील तरी हं! नाहीतर वेळेवर माझा क्लास आहे, मला अभ्यास आहे, आई तूच तयार कर ना! Please!, असे म्हणाल बाईसाहेब !” नंदाने गमतीने म्हटले.

“नाही गं! त्या दिवशी रविवारच आहे ना! म्हणजे मला सुटीच राहील. मीच करेन बरं का!”

परिचितांचे, नातलगांचे फोन येणे सुरु झाले होते.

“का हो! गच्छीवरुन दिसेल ना सगळं! आम्ही येतो सोमसुंदरजींचे भाषण ऐकायला.”

सगळ्यांना अगदी आग्रहाने आनंदाने आमंत्रण देणे सुरु होते.

“जरुर या बरं! आपल्या गच्छीवरुनच दिसते सगळं! मैदानावरचीही तयारी आता जख्यत सुरु होती. क्लबच्या गच्छीवर शार्मियाना टाकून भव्य व्यासपीठ तयार करण्यात आले. व्यासपीठाच्या मागच्या पड्यावर सोमसुंदरजींच्या पक्षाचे निवडणूक चिन्ह भव्य आकारात चितारण्यात आले होते. सोमसुंदरजींचे आणि त्यांच्या पक्षातील इतर काही बड्या नेत्यांची मोठाली चित्रे व्यासपीठावर लावण्यात आली होती. व्यासपीठापासून 20-25 फूटावर आडवे बांबू लावले होते. आडव्या बांबूने मैदानाचे दोन भाग करून स्त्रियांसाठी बसण्याची वेगळी व्यवस्था करण्यात येत होती. वृत्तपत्रामधून पान पानभराच्या मोठमोठ्या जाहिराती झाल्यात होत्या सगळ्या शहरभर सोमसुंदरजींचे पोस्टर्स व पक्षाचे झेंडे लागले होते. जीप, ऑटोरिक्षावर ध्वनीक्षेपक लावून सर्व शहरभर प्रचार करणे

सुरु होते. जणू सगळे अकोला शहर सोमसुंदरजीमय झाले होते.

हे सगळे वातावरण बघून नंदाच्या सासूबाईच्या डोळ्यासमोर भूतकाळ उभा राहिला.

“अंग! गांधीजी आले होते ना इथे तेव्हा श्रीनिवासच्या बाबांनी स्वतः हाताने कातलेल्या सुताचा हार घातला होता त्यांच्या गळ्यात! आणि इंदीरा गांधी तर अशी इथे पंचवीस फुटावर उतरली हेलीकॉप्टरमधून! इतका तेजस्वी दिसत होता तिचा चेहरा!”

सगळ्या घराला बाजूच्या मैदावरील सभेची छान करमणूक मिळाली होती.

जसजसा सभेचा दिवस जवळ येत होता तसतसे पार्टीचे झेंडे, बॅनर्स मैदानाच्या चारी दिशांनी फडफदू लागले. राष्ट्रीय स्तरावरचा ओजस्वी वक्तृत्व लाभलेला नेता प्रचारासाठी येणार म्हटल्यावर कार्यकर्त्यांचा उत्साह शिंगेला पोहचला होता. त्यांच्यापार्टीच्या उमेवाराचे भवितव्य, प्रचार सभेला किती लोक जमतात यावर अवलंबून होते.

सभेच्या आदल्या दिवशी त्या मैदानावर दोन बाजूला दोन कापडाच्या भव्य कमानी उभारण्यात आल्या. संपूर्ण मैदान पताकांनी फुलून गेले. हा सगळा थाटमाट, सजावट बघतांना नंदाचे लक्ष वारंवार त्या मैदानावरील झोपड्यांकडे जाई. या सगळ्या गदारोळात त्या झोपड्या जणू जीव मुठीत धरून उभ्या आहेत असे तिला वाटे.

◆◆◆◆

सभेचा दिवस उजाडला. दुपारी सभा होणार होती. आज सकाळपासूनच तेथील ध्वनिक्षेपक गर्जत होता. देशभक्तीपर गीते, प्रचार गीते इ. च्या कॅसेट आलदून पालदून लागत होत्या. 10 - 10|| च्या सुमारास एक मोठा ट्रक सभास्थानी आला. त्या ट्रकमध्ये 20-22 फूट उंच असे पक्षाचे चित्र कापड आणि बांबूच्या साहाने बनवून आणले होते. ते निवडणूक चिन्हाचे प्रतीक अतिशय भव्य प्रमाणबद्ध आणि सुंदर दिसत होते. इलेक्ट्रीच्या रंगीबेरंगी उघडमीट करणाऱ्या नाजूक दिव्यांनी ते शोभायमान दिसत होते. मैदानावर जिथे झोपड्या होत्या त्यांच्या बाजूलाच ट्रक येऊन थांबला.

नंदाचा जीव धडधू लागला. हातातले काम सोडून ती लगोलग गच्छीवर गेली. झोपडीच्या आजुबाजूला अनेक पांढऱ्या वेशातील कार्यकर्ते, पोलीस जमले होते. झोपडीतील बायामाणसांची आणि त्यांची बाचाबाची सुरु होती. शब्द नंदाच्या कानापर्यंत पोहचत नव्हते पण काय सुरु असेल याची कल्पना तिला येऊ लागली.

पुढल्या पंधरा मिनीटात त्या तीनही झोपड्या उचकदून टाकण्यात आल्या. आठवड्यात दुसऱ्यांदा त्या झोपडीच्या आश्रयाने जगणारे ते जीव अफाट आभाळाच्या छताखाली आले. नंदाचे पाय थरथरु लागले. घशात आवंडा दाटून आला. आपल्याही डोक्यावरचे छत्र कोणीतरी काढून घेतेय या कल्पनेने ती नखशिखांत थरथरली. इतर दोन झोपड्यांतील माणसांनी आपला पसारा आवरण्यास सुरुवात केली. पण त्या तान्हुल्याची आई मात्र त्या छोट्या जीवाला पोटाशी घेऊन खाटेवर बसून राहिली. पुन्हा बाचाबाची सुरु झाली.

पण ती बाई काही केल्या खाटेवरून उठेना. शेवटी चार लोकांनी मिळून तिच्यासकट तिची खाट उचलली आणि मैदानातून फिरवत नंदाच्या घरासमोर गेटच्या बाजूलाच आणून ठेवली.

जिथे झोपड्या होत्या तिथेच ट्रकमधून आणलेली निवडणूक चिन्हाची प्रतिकृती शोभून दिसू लागली. त्यावरचे इलेक्ट्रीकचे दिवे उघडमीट करून रोडवरून येणाऱ्या जाणाऱ्याचे लक्ष आपल्याकडे खेचून घेऊ लागले.

छोटीने बोलल्याप्रमाणे बागेतल्या फुलांचा एक सुंदर पुष्पगुच्छ बनविला. श्रीनिवासने ताटात शाल, श्रीफळ आणि पुष्पगुच्छ सजवून ठेवला.

जशीजशी सभेची वेळ होत आली तसतसे लोकांचे जथेच्या जथे मैदानावर जमू लागले. हळूहळू मैदान माणसांनी फुलून गेले. नंदाकडे ही परिचितांचे येणे सुरु झाले. गेटमधून आत येतांना प्रत्येकाचे लक्ष त्या खाटेवर बसलेल्या मातेकडे आणि त्या छोटेच्या पोराकडे जाई. ते उघडे वाघडे दैन्य दुपारच्या उन्हात चटके खात होते. अरेरे ! असा उद्गार काढून सगळे गच्चीवरील आपली जागा पकडण्यास निघून जात.

लोक येत होते. त्यांचे स्वागत करताना, आत बाहेर करतानाच तिचे लक्ष बाहेरच्या गेटवर होतेच.

नियोजीत वेळेपेक्षा 2 तास उशीरा सोमसुंदरजी आले. रणरणत्या उन्हात जवळपास 1 लाख लोक त्यांची वाट बघत होते. ते हेलीकॉप्टरमधून उतरून तडक व्यासपीठाकडे चालू लागले. कार्यकर्ते हातातील छत्री सोमसुंदरजींच्या डोक्यावर धरून त्यांच्या मागे धावत होते. श्रीनिवास पण शाल व पुष्पगुच्छ घेऊन व्यासपीठाच्या आसपास घोटाळत होते. कार्यक्रम सुरु झाला. पुढल्या गावाला प्रचारसभेला जाण्याची घाई असल्यामुळे सोमसुंदरजींनी फक्त एकच शाल व हार स्वीकारला. आणि आपल्या 15/20 मिनीटांच्या भाषणात गरीब, महिला, अल्पसंख्यांक, शेतकरी इ. समाजातील सर्व घटकांवर

आश्वासनांची खैरात केली. उज्वल व सोनेरी भविष्याचे स्वप्न जनतेला दाखवून ते जसे आले तसे निघूनही गेले.

सगळी गर्दी सोमसुंदरजींच्या दर्शनाने कृतार्थ होऊन घराकडे परतू लागली. नंदाच्या घरासमोरचा रस्ता माणसांनी फुलून गेला. रस्त्याच्या कडेची खाट विस्मित डोळ्यांनी ही अलोट गर्दी न्याहाळत होती.

हळूहळू सगळे शांत झाले. बाजूचे मैदान पूर्ण रिकामे झाले. संध्याकाळपर्यंत कार्यकर्ते, पोलीस आपआपल्या कामाला निघून गेले. श्रीनिवास घरी आलेत. त्यांनी शाल आणि पुष्पगुच्छ परत आणला होता.

“तिथे स्वागत आणि सत्कार करणाऱ्यांची एवढी गर्दी होती की विचार नका. आणि त्यांनी एवढ्या लांबलचक स्वागताला नकारच दिला.” श्रीनिवास जेवता जेवता सांगत होते.

सगळ्यांची जेवणे आटोपली. नंदाची मागची आवरासावर झाली. तोंडात सुपारी टाकून ती बाहेरच्या अंगणात आली. संध्याकाळच्या गार हवेत ती माता पोराला पोटाशी घेऊन अजून तशीच बसली होती.

ती बाई दिसताच नंदाच्या मनात एक विचार विजेसारखा चमकला. ती भराभर चालत घरात आली. सभास्थानाहून श्रीनिवासांनी परत आणलेली शाल, श्रीफळ पुष्पगुच्छ पाळण्यावर पहून होते. एका तिरमिरीसरशी नंदाने ती शाल हातात घेतली. लगबगीने चालत ती गेट उघडून बाहेर बाली. आणि तिने हातातली शाल त्या मायलेकांच्या अंगावर पांघरली आणि मनावरचे मोठे ओझे उतरल्यासारखे वाटून पाळण्यावर येऊन बसली.

सौ. मीना गरीबे (जैन)
2, शिवनेरी सहनिवास,
विजय सोसायटी,
गोरक्षण रोड, अकोला (महा.)

